

Václava IV. (2001–2008). Jeho editor Ekkehard Rotter vydal již dva díly regest z doby Václava IV. a podílel se i na několika starších svazcích. Úvodní studie stručně představuje některé aspekty fungování panovnícké soudní praxe ve sledovaném období, tedy v posledních sedmi letech vlády Karla IV. Autor podává přehled soudních zasedání v jednotlivých letech (některá se výjimečně protáhla i na více dní), přičemž někdy se konala i bez osobní přítomnosti císaře. Samostatná pozornost je věnována osobám dvorských soudců a jejich roli při zastupování panovníka. S ohledem na charakter edice je podrobněji popsána a analyzována praxe spojená s vydáváním příslušných listin, včetně způsobu zpečetění a typologie jednotlivých kusů (rozsudky, mandáty apod.). Pozornost je v této souvislosti věnována také dvorským notářům, písařům a registrátorům.

Edice zahrnuje celkem 524 písemností, z nichž 382 tvoří listinné originály, 109 kusů opisy a 8 kusů původní koncepty. Samotné listiny jsou zpracovány v podobě velmi podrobných regestů s přesnými a výstižnými překlady či četnými citacemi původního textu listin. U každého regestu je v závěru uvedeno uložení písemnosti a odkaz na starší edice a regesta (nově bylo zpřístupněno 182 listin, 44 z nich není známo ani ve starších regestech). Kromě soupisu literatury, zkratk a archivů obsahuje svazek také spojený rejstřík osobních jmen a zeměpisných názvů a věcný rejstřík.

Zpracovaná regesta zřetelně ukazují na příkladu římsko-německého vladaře roli panovníka jako nejvyššího soudce a fungování jeho dvorského soudu i prolínání právních a politických řešení při správě Říše. Přestože je edice zaměřena na říšské dějiny a vzhledem k faktu, že císařská jurisdikce přímo nezasahovala do českých zemí, obsahuje se ohledem na osobu panovníka četné informace k jeho vládní praxi a řadu detailů k dějinám českých zemí.

DALIBOR JANIŠ

Pavel HRUBOŇ – Richard PSÍK, *Kancelářské poznámky na papežských listinách v období 1378–1417 na příkladu listin dochovaných v moravských archivech*, Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Ostrava 2013

198 s., ISBN 978-80-7464-256-2

Publikace vznikla do jisté míry jako „vedlejší produkt“ při přípravě ediční řady *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378–1419)*. Metodicky vychází z projektu „Censimento Bartolini“, tj. ze soupisu všech v originálu dochovaných papežských listin od pontifikátu Inocence III. až do volby Martina V. (1197–1417), který je od sedmdesátých let 20. století pod záštitou Mezinárodní komise pro diplomatiku zakotven v řadě *Index Romanorum pontificum* (dosud sedm svazků podle historických zemí nebo velkých archivů, převážně pro německé země). Soupis originálů ústrojně doplňuje primární dochování písemností v řadě papežských register, které jsou ovšem pro jednotlivé pontifikáty doloženy v rozdílné míře.

Autoři si předsevzali revidovat početné omyly a nepřesnosti ve starších domácích edicích a zároveň upozornit na význam kancelářských poznámek pro poznání úřední praxe a personálu papežských úřadů v době schismatu (1378–1415). Za základ jim slouží poznámky na listinách v moravských archivech (s originály pouze v Moravském zemském archivu v Brně, Archivu města Brna a Zemském archivu v Opavě – pobočka Olomouc), nicméně důslednou komparací s dosud vyšlými svazky *Censimenta* dospívají k obecnějším závěrům. V prvním bloku (s. 11–38) je představena typologie papežských listin a listů na přelomu 14. a 15. století, struktura a personál papežské kanceláře a zvláště odlišné způsoby expedice papežských písemností v závislosti na kuriálních úřadech (kancelář – *expeditio per cancellariam*, komora – *e. per cameram*, zřídka soudní dvůr /*audientia*/ – *e. per viam correctoris*), které jsou velmi dobře sledovatelné právě na poznámkách. V druhé, klíčové části (s. 39–95) podávají autoři minuciézní rozbor všech kancelářských poznámek a sledují jejich umístění na listině a význam (s. 40, 71 – schematické zobrazení 23 pozic poznámek na líci, rubu a pod plikou písemnosti). Pro editory dalších svazků jsou přínosné především úvahy o taxačních poznámkách pod plikou (s. 52–54), o audienčních značkách na lící straně v pravém rohu (s. 63–65) a o značném vzestupu expedice graciálních listin

*per cameram* za pontifikátu Bonifáce IX., o niž se zasloužili papežští sekretáři (s. 55–60, 70–71). Úhrnem autoři shromáždili 59 listin papežů římské a pisánské obedience (10 Urbana VI., 41 Bonifáce IX., 1 Inocence VII., 7 Jana XXIII.) a dvě písemnosti vydané kostnickým koncilem.

Třetí část tvoří katalog papežských listin (členěný podrobněji než vzorové svazky *Censimenta*) s těmito náležitostmi: záhlavní regest v latině, náhradní regest v češtině; adresa, incipit, explicit, datace; všechny středověké poznámky, nejenom kancelářského původu s jejich umístěním, typ listiny; archivní uložení a dosavadní zpřístupnění v regestářích a edicích. Následuje soupis incipitů a početné rejstříky: 1) všech osob vyskytujících se v kancelářských poznámkách, vždy s odkazem na listiny, funkce a také zmínky v předchozích svazcích *Censimenta*; 2–6) specializované rejstříky skriptorů, taxátorů, abreviátorů, sekretářů a prokurátorů, včetně překreslení grafických znaků (figur). Knihu uzavírají obligátní český a anglický závěr a soupis pramenů a literatury.

Na první pohled sice úzce specializovaná kniha představuje v celoevropském srovnání cenný domácí příspěvek k papežské diplomacie doby západního schismatu, která dosud stojí v ústraní zájmu badatelů. Ve středovýchodní Evropě je pak prvním, navýsost zdařilým podnikem tohoto druhu. Nezbyvá než doufat, že se autorům časem podaří vydat plánovaný svazek *Censimenta* pro české země, který by měl obsáhnout přibližně 650 originálních listin z let 1197–1417.

JAN HRDINA

*Catalogi librorum vetustissimi Universitatis Pragensis / Die ältesten Bücherkataloge der Prager Universität*, edd. Zuzana SILAGIOVÁ – František ŠMAHEL, Brepols Publishers, Turnhout 2015 (= *Corpus Christianorum Continuatio Mediaevalis* 271; *Magistri Iohannis Hus Opera omnia XXXVIII, Supplementum II*)

LXXV + 290 s., ISBN 978-2-503-55485-3

Důležitým pramenem pro poznání intelektuálního prostředí pražského vysokého učení ve středověku jsou nepochybně katalogy kolejních knihoven. Dosud měla odborná veřejnost k dispozici faksimile soupisů knihoven kolejí Karlovy, Rečkovy a Národa českého vydané při výročí založení

univerzity v roce 1948. Světlotiskové reprodukce mohly ve velké míře nahradit rukopisné originály, nikoliv však kritickou edici pramene.

Signatury pražských univerzitních kolejí můžeme dodnes nalézt v některých rukopisech, zejména pražské Národní knihovny, v níž se dochovalo nejvíce kodexů z univerzitního fondu; jedná se asi o 1100 svazků, pouhý zlomek původního počtu. Signatury jsou zaznamenány zpravidla na přední desce, předním přídeští či na prvním listu kodexu. Jen o něco více než polovina z dochovaných kodexů má v sobě zapsanou kolejní signaturu a jen u necelých dvou stovek z nich se také na základě dochovaných katalogů podařilo identifikovat knihovnu, do níž patřily.

Již roku 1961 publikoval František Šmahel studii, v níž se kriticky vyrovnal s přínosem staršího bádání, položil si nad knihovnými katalogy nové otázky, vyhodnotil jejich obsah a identifikoval některé dochované rukopisy zachycené v katalozích (tato stať byla s aktualizovanými identifikacemi přetištěna roku 2007 ve sborníku *Šmahelových* statí ke středověké pražské univerzitě). Celkový přehled o kolejních knihovnách obsahoval pozdější soupis středověkých katalogů knihoven od Ivana Hlaváčka. Týž autor pak roku 1978 (a znovu v upravené podobě roku 2005) vydal soupis knihovny Karlovy koleje, který byl do přítomné edice přejet a upraven podle jejich edičních zásad. Šmahel později publikoval drobné články k dalším textům týkajícím se Rečkovy koleje, které jsou obsaženy v rukopisu s jejím katalogem.

František Šmahel se tedy nyní ke svému starému tématu vrátil a spojil se s filoložkou Zuzanou Silagiovou, aby dali k dispozici kritický text s fundovaným úvodem a dosud nejdůkladnější identifikací zachovaných kodexů. Edice byla právem vydána jako supplementum k vydání díla Jana Husa. Přispívá totiž k poznání myšlenkového obzoru mistrů a studentů husitské pražské univerzity a je důležitá i pro výzkum rukopisného šíření Husových děl, jichž je v rejstříku uvedeno celkem 52. Vedle něho zde ovšem figurují i jiní autoři z řad univerzitních mistrů: Jakoubek ze Stříbra, Jan Příbram, Petr Payne, Jan Jesenic, Křišťan z Prachatic a další.

Svazek otevírá krátký úvod tajemníka komise vydávající Husovy spisy, Gabriela Silagiho. Po něm následuje rozsáhlá předmluva, která představuje a vyhodnocuje vydávané prameny. Součástí předmluvy je i seznam pramenů a literatury a několik tabulek, v nichž jsou zaznamenány počty svazků v jednotlivých signaturních odděleních v různých dobách, dále tematické složení katalogů a nakonec pro identifikované rukopisy koncordance někdejších a nyníjších signatur. Za edici